Repertoriul jurisprudenței

CONCLUZIILE AVOCATEI GENERALE
DOAMNA JULIANE KOKOTT
prezentate la 3 iunie 2021 [1]

Cauza C-119/20

Līga Šenfelde
Parte interesată:
Lauku atbalsta dienests (Serviciul de Sprijin pentru Mediul Rural, Letonia)
(Ajutor la înființarea de întreprinderi în agricultură)

[cerere de decizie preliminară formulată de Augstākā tiesa (Senāts) (Curtea Supremă, Letonia)]

„Politica agricolă comună (PAC) – Sprijin pentru dezvoltare rurală prin Fondul european agricol pentru dezvoltare rurală (FEADR) – Regulamentul (UE) nr. 1305/2013 – Articolul 19 alineatul (1) litera (a) – Ajutor la înființarea de întreprinderi – Ajutor pentru dezvoltarea fermelor mici – Ajutor pentru tinerii fermieri – Solicitare succesivă a ambelor ajutoare – Admisibilitate – Condiții”

I. Introducere

1. În cadrul Fondului european agricol pentru dezvoltare rurală (FEADR), agricultorii pot beneficia de sprijin atât pentru dezvoltarea fermelor mici, cât și în calitate de tineri fermieri?

2. Aceasta este esența întrebării adresate de Augstākā tiesa (Senāts) (Curtea Supremă, Letonia) în prezenta cerere de decizie preliminară. Pentru a răspunde la această întrebare, va trebui să se țină seama de faptul că atât tinerii fermieri, cât și dezvoltarea fermelor mici pot beneficia de sprijin prin așa-numitele „ajutoare la înființarea întreprinderii”. Acestea fac parte integrantă din măsura de dezvoltare a exploatațiilor agricole, care are o importanță deosebită pentru dezvoltarea mediului rural.

[1] Limba originală: germana.

II. Cadrul juridic

A. Dreptul Uniunii

1. Regulamentul nr. 1305/2013

3. Cadrul juridic relevant pentru ajutorul la înființarea întreprinderii, în discuție în speță, este, mai întâi, Regulamentul (UE) nr. 1305/2013 privind sprijinul pentru dezvoltare rurală acordat din Fondul european agricol pentru dezvoltare rurală (FEADR) [2].

4. Considerentul (17) al Regulamentului nr. 1305/2013 enunță:

„Crearea și dezvoltarea de noi activități economice sub formă de noi exploatații […] sunt vitale pentru dezvoltarea zonelor rurale. […] O măsură de dezvoltare a exploatațiilor agricole și a întreprinderilor ar trebui să faciliteze instalarea inițială a tinerilor fermieri și ajustarea structurală a exploatațiilor lor după instalarea inițială. […] Ar trebui încurajată, de asemenea, dezvoltarea fermelor mici care sunt potențial viabile din punct de vedere economic. Pentru a se asigura viabilitatea noilor activități economice sprijinite în cadrul respectivei măsuri, sprijinul ar trebui condiționat de prezentarea unui plan de afaceri. Sprijinul pentru înființarea unei întreprinderi ar trebui să acopere numai perioada inițială de activitate a întreprinderii și nu ar trebui să devină ajutor pentru funcționare. Prin urmare, dacă statele membre optează pentru acordarea ajutorului în tranșe, aceste tranșe ar trebui eșalonate pe o perioadă de maximum cinci ani. […]

Pentru a aborda problemele tinerilor fermieri legate de accesul la terenuri, statele membre sunt de asemenea în măsură să ofere acest sprijin combinat cu alte tipuri de sprijin, de exemplu prin utilizarea de instrumente financiare.”

5. Articolul 2 alineatul (1) al doilea paragraf litera (n) din Regulamentul nr. 1305/2013 definește noțiunea de „tânăr fermier” după cum urmează:

„«tânăr fermier» înseamnă o persoană cu vârsta de până la 40 de ani la momentul depunerii cererii, care deține competențele și calificările profesionale adecvate și care se stabilește pentru prima dată într-o exploatație agricolă ca șef al respectivei exploatații.”

6. Articolul 5 alineatul (1) din același regulament prevede prioritățile Uniunii în materie de dezvoltare rurală:

„[…]

(2) creșterea viabilității exploatațiilor și a competitivității tuturor tipurilor de agricultură în toate regiunile […] cu accent pe următoarele aspecte:

[2] Regulamentul Parlamentului European și al Consiliului din 17 decembrie 2013 (JO 2013, L 347, p. 487), astfel cum a fost modificat prin Regulamentul delegat (UE) 2016/142 al Comisiei din 2 decembrie 2015 (JO 2016, L 28, p. 8). Între timp, Regulamentul nr. 1305/2013 a mai fost modificat în mai multe rânduri, ultima dată prin Regulamentul delegat (UE) 2021/399 al Comisiei din 19 ianuarie 2021 (JO 2021, L 79, p. 1). Modificările relevante în prezenta procedură vor fi examinate în continuare (a se vedea punctul 11 și următoarele și punctul 58 și următoarele din prezentele concluzii).

(a) îmbunătățirea performanței economice a tuturor exploatațiilor agricole și facilitarea restructurării și modernizării exploatațiilor, în special în vederea creșterii participării pe piață și a orientării spre piață […];

(b) facilitarea intrării în sectorul agricol a unor fermieri calificați corespunzător și, în special, a reînnoirii generațiilor.

[…]

(6) promovarea […] dezvoltării economice în zonele rurale, cu accent pe următoarele aspecte:

(a) facilitarea […] înființării și a dezvoltării de întreprinderi mici”.

7. Conform articolului 6 alineatul (1) prima teză din Regulamentul nr. 1305/2013, FEADR intervine în statele membre prin intermediul programelor de dezvoltare rurală.

8. Articolul 19 din Regulamentul nr. 1305/2013 are ca obiect dezvoltarea exploatațiilor:

„(1) Sprijinul acordat în cadrul acestei măsuri constă în:

(a) ajutor la înființarea întreprinderii pentru:

(i) tinerii fermieri;

(ii) activități neagricole în zone rurale;

(iii) dezvoltarea fermelor mici;

[…]

(2) Sprijinul prevăzut la alineatul (1) litera (a) punctul (i) se acordă tinerilor fermieri.

[…]

Sprijinul prevăzut la alineatul (1) litera (a) punctul (iii) se acordă fermelor mici, astfel cum sunt definite de statele membre.

[…]

(4) Sprijinul prevăzut la alineatul (1) litera (a) se acordă cu condiția prezentării unui plan de afaceri. Implementarea planului de afaceri trebuie să înceapă în termen de nouă luni de la data deciziei de acordare a ajutorului.

Pentru tinerii fermieri care beneficiază de sprijinul prevăzut la alineatul (1) litera (a) punctul (i), planul de afaceri prevede ca tânărul fermier să respecte articolul 9 din Regulamentul (UE) nr. 1307/2013 referitor la fermieri activi, în termen de 18 luni de la data stabilirii.

Statele membre definesc praguri superioare și inferioare pentru a permite exploatațiilor agricole să aibă acces la sprijinul acordat în temeiul alineatului (1) litera (a) punctele (i) și (iii). Pragul inferior stabilit pentru sprijinul prevăzut la alineatul (1) litera (a) punctul (i) este mai ridicat decât

pragul superior stabilit pentru sprijinul prevăzut la alineatul (1) litera (a) punctul (iii). Sprijinul este limitat la exploatațiile care intră sub incidența definiției microîntreprinderilor și a întreprinderilor mici.

(5) Sprijinul prevăzut la alineatul (1) litera (a) se acordă în cel puțin două rate pe o perioadă de maximum cinci ani. Ratele pot fi degresive. Plata ultimei rate, în temeiul alineatului (1) litera (a) punctele (i) și (ii), este condiționată de implementarea corectă a planului de afaceri.

(6) Cuantumul maxim al sprijinului prevăzut la alineatul (1) litera (a) este stabilit în anexa II. Statele membre definesc cuantumul sprijinului prevăzut la alineatul (1) litera (a) punctele (i) și (ii) ținând seama și de situația socioeconomică a zonei acoperite de program.

[…]”

9. În conformitate cu anexa II la Regulamentul nr. 1305/2013, cuantumul maxim al ajutorului menționat la articolul 19 alineatul (1) litera (a) punctul (i) este de 70 000 de euro pentru fiecare tânăr fermier [3], iar cuantumul maxim pentru ajutorul prevăzut la articolul 19 alineatul (1) litera (a) punctul (iii) este de 15 000 de euro pentru fiecare exploatație agricolă mică.

10. Potrivit listei orientative care figurează în anexa VI la același regulament, dezvoltarea exploatațiilor agricole, prevăzută la articolul 19 din același regulament, face parte dintre măsurile de o importanță deosebită pentru mai multe priorități ale Uniunii în ceea ce privește dezvoltarea rurală.

2. Regulamentul 2017/2393

11. Considerentul (1) al Regulamentului 2017/2393 [4], care a modificat printre altele Regulamentul nr. 1305/2013 ulterior perioadei relevante pentru prezenta procedură, are următorul cuprins:

„Pentru a se asigura securitatea juridică și punerea în aplicare armonizată și nediscriminatorie a sprijinului pentru tinerii fermieri, este necesar să se prevadă că, în contextul dezvoltării rurale, «data stabilirii», menționată în Regulamentul nr. 1305/2013 […], înseamnă data la care solicitantul efectuează sau finalizează o acțiune în ceea ce privește stabilirea pentru prima dată și că cererea de sprijin trebuie depusă la cel târziu 24 de luni de la data respectivă. […]”

12. Prin articolul 1 punctul 1 litera (b) din Regulamentul 2017/2393 a fost inserată o nouă literă, (s), la articolul 2 alineatul (1) al doilea paragraf din Regulamentul nr. 1305/2013, potrivit căreia „«data stabilirii» desemnează data la care solicitantul efectuează sau finalizează o acțiune sau acțiuni în ceea ce privește stabilirea menționată la litera (n)”.

[3] Prin Regulamentul (UE) 2020/2220 al Parlamentului European și al Consiliului din 23 decembrie 2020 (JO 2020, L 437, p. 1) a fost inserat aici un nou paragraf: „Acest cuantum poate fi majorat suplimentar cu o sumă suplimentară de maximum 30 000 de euro în cazul operațiunilor de finanțare din fondurile menționate la articolul 58a alineatul (1).” Acest fond este destinat finanțării măsurilor care au ca scop abordarea impactului crizei COVID-19.

[4] Regulamentul Parlamentului European și al Consiliului din 13 decembrie 2017 de modificare a Regulamentelor (UE) nr. 1305/2013 privind sprijinul pentru dezvoltare rurală acordat din Fondul european agricol pentru dezvoltare rurală (FEADR), (UE) nr. 1306/2013 privind finanțarea, gestionarea și monitorizarea politicii agricole comune, (UE) nr. 1307/2013 de stabilire a unor norme privind plățile directe acordate fermierilor prin scheme de sprijin în cadrul politicii agricole comune, (UE) nr. 1308/2013 de instituire a unei organizări comune a piețelor produselor agricole și (UE) nr. 652/2014 de stabilire a unor dispoziții pentru gestionarea cheltuielilor privind lanțul alimentar, sănătatea și bunăstarea animalelor, precum și sănătatea plantelor și materialul de reproducere a plantelor (JO 2017, L 350, p. 15).

13. Potrivit unui al patrulea paragraf, de asemenea adăugat la alineatul (4) al articolului 19 din Regulamentul nr. 1305/2013 prin articolul 1 punctul 7 litera (a) din Regulamentul 2017/2393, statele membre definesc în programele de dezvoltare rurală acțiunea sau acțiunile menționate la articolul 2 alineatul (1) al doilea paragraf litera (s).

14. În plus, prin articolul 1 punctul 7 litera (a) din Regulamentul 2017/2393, a fost inserat un nou prim paragraf la alineatul (4) al articolului 19 din Regulamentul nr. 1305/2013, care prevede că „[c]ererea pentru sprijinul prevăzut la alineatul (1) litera (a) punctul (i) se transmite în cel mult 24 de luni de la data stabilirii".

3. Regulamentul nr. 1307/2013

15. Potrivit articolului 9 alineatul (2) al treilea paragraf din Regulamentul nr. 1307/2013 de stabilire a unor norme privind plățile directe acordate fermierilor prin scheme de sprijin în cadrul politicii agricole comune [5], se consideră că „o persoană sau un grup de persoane […] este considerat fermier activ în cazul în care furnizează dovezi verificabile […] care să demonstreze oricare dintre următoarele:

(a) cuantumul anual al plăților directe este cel puțin 5 % din veniturile totale obținute de acesta din activități neagricole în cel mai recent an fiscal pentru care sunt disponibile astfel de dovezi;

(b) activitățile sale agricole nu sunt nesemnificative;

(c) principalul obiect de activitate îl reprezintă exercitarea de activități agricole".

4. Orientări în sectorul agricol 2014-2020

16. Orientările Uniunii Europene privind ajutoarele de stat în sectoarele agricol și forestier și în zonele rurale pentru perioada 2014-2020 (denumite în continuare „Orientări în sectorul agricol 2014-2020") [6] definesc, la punctul 4 din acestea, condițiile și criteriile potrivit cărora ajutoarele acordate de statele membre în sectorul agricol, silvicol și în favoarea regiunilor rurale pot fi considerate compatibile cu piața internă.

17. Potrivit punctului 23 litera (a) din Orientările în sectorul agricol 2014-2020, domeniul de aplicare al acestora se extinde printre altele la ajutoarele pentru măsuri din sectorul agricol care nu se încadrează într-un program de dezvoltare rurală prevăzut la articolul 6 din Regulamentul nr. 1305/2013 [7].

18. Punctele 99-107 din Orientările în sectorul agricol 2014-2020 prevăd, sub titlul „Cumularea ajutoarelor", în special următoarele:

„(99) Se pot acorda simultan ajutoare în cadrul mai multor scheme sau ajutoarele pot fi cumulate cu ajutoare ad-hoc, cu condiția ca cuantumul total al ajutoarelor de stat pentru o activitate sau un proiect să nu depășească plafoanele de ajutor prevăzute în prezentele orientări.

[5] Regulamentul Parlamentului European și al Consiliului din 17 decembrie 2013 (JO 2013, L 347, p. 608). Modificările aduse ulterior acestui regulament nu sunt relevante în raport cu dispoziția citată în speță.

[6] 2014/C 204/01 (JO 2014, C 204, p. 1), astfel cum au fost modificate prin Comunicarea Comisiei de modificare a Orientărilor (2015/C 390/05) (JO 2015, C 390, p. 4).

[7] Mai sus punctul 7 din prezentele concluzii.

[…]

(107) […] Ajutoarele pentru începerea activității destinate tinerilor fermieri și ajutoarele pentru începerea activității destinate dezvoltării fermelor mici, astfel cum se menționează în secțiunea 1.1.2, nu ar trebui să fie cumulate cu ajutoare pentru începerea activității acordate tinerilor fermieri și cele pentru dezvoltarea fermelor mici, astfel cum sunt menționate la articolul 19 alineatul (1) litera (a) punctele (i) și (iii) din Regulamentul (UE) nr. 1305/2013, în cazul în care o astfel de cumulare ar conduce la un cuantum al ajutorului care le depășește pe cele prevăzute în prezentele orientări."

19. Partea a II-a secțiunea 1.1.2 din Orientările în sectorul agricol 2014-2020 privește ajutoarele la înființare pentru tinerii fermieri și pentru dezvoltarea fermelor mici. În această privință, în speță sunt pertinente în special punctele (174), (177) și (184):

„(174) Comisia consideră că ajutoarele la înființare pentru tinerii fermieri și ajutoarele la înființare pentru dezvoltarea fermelor mici sunt compatibile cu piața internă în temeiul articolului 107 alineatul (3) litera (c) din tratat în cazul în care acestea respectă principiile comune de evaluare ale prezentelor orientări și condițiile prezentate în continuare.

[…]

(177) Statele membre trebuie să definească praguri superioare și inferioare necesare pentru accesul la ajutoare […] pentru accesul la ajutoarele la înființare pentru tinerii fermieri și pentru dezvoltarea fermelor mici. Pragul inferior de acces la ajutoarele la înființare pentru tinerii fermieri trebuie să fie mai ridicat decât pragul superior de acces la ajutoarele pentru dezvoltarea fermelor mici.

[…]

(184) Cuantumul maxim al ajutoarelor trebuie să se limiteze la 70 000 EUR pe tânăr fermier și la 15 000 EUR pe fermă mică. Statele membre trebuie să definească cuantumul ajutoarelor pentru tinerii fermieri ținând seama, de asemenea, de situația socioeconomică a zonei în cauză."

B. Dreptul leton

20. Letonia a pus în aplicare cerințele Uniunii prin Decretul nr. 292 privind dezvoltarea micilor exploatații agricole [8] și prin Decretul nr. 323 privind tinerii fermieri [9].

21. Punctul 1 din Decretul nr. 292 prevede că ajutoarele pentru dezvoltarea exploatațiilor agricole mici sunt acordate „sub forma unei plăți unice".

22. Din cuprinsul punctului 20 din acest decret reiese că, într-o perioadă de programare, solicitantul unui ajutor poate beneficia, o singură dată, de ajutorul vizat de aceste dispoziții.

[8] Decretul din 9 iunie 2015 privind procedura de acordare de ajutoare la nivel național și la nivelul Uniunii Europene pentru submăsura „Ajutor pentru înființarea de întreprinderi pentru dezvoltarea unor exploatații agricole mici" în cadrul măsurii „Dezvoltarea exploatațiilor agricole și a întreprinderilor", *Latvijas Vēstnesis* 2015, nr. 126.

[9] Decretul din 16 iunie 2015 privind procedura de acordare de ajutoare la nivel național și la nivelul Uniunii Europene pentru submăsura „Ajutor pentru tinerii agricultori pentru înființarea unei întreprinderi" în cadrul măsurii „Dezvoltarea exploatațiilor agricole și a întreprinderilor", *Latvijas Vēstnesis* 2015, nr. 127.

23. Punctul 1 din Decretul nr. 323 precizează că ajutoarele pentru tinerii fermieri sunt de asemenea acordate „sub forma unei plăți unice”.

III. Situația de fapt și cererea de decizie preliminară

24. La 15 septembrie 2015, doamna Līga Šenfelde s-a înscris ca întreprinzător la autoritățile fiscale letone.

25. În urma unei cereri a doamnei Šenfelde din 5 octombrie 2015, Lauku atbalsta dienests (Serviciul de Sprijin pentru Mediul Rural, Letonia) a autorizat, la 15 ianuarie 2016, un ajutor pentru dezvoltarea unei mici exploatații agricole.

26. La 27 iulie 2016, doamna Šenfelde a preluat exploatația agricolă „Purenes”[10], exploatată anterior de părinții săi.

27. Pentru preluarea și dezvoltarea acestei exploatații agricole, ea a solicitat de asemenea, la 23 august 2016, un ajutor la înființarea întreprinderii pentru tineri fermieri. Aceasta a continuat activitățile subvenționate prin intermediul primului ajutor.

28. Prin decizia din 6 ianuarie 2017, Lauku atbalsta dienests (Serviciul de Sprijin pentru Mediul Rural) a respins a doua cerere. În motivare, această autoritate a arătat că exploatațiile care au primit ajutorul ar fi împărțite în categorii diferite în conformitate cu Regulamentul nr. 1305/2013, iar ajutoarele nu trebuie să se suprapună. De asemenea, potrivit dreptului leton, un solicitant ar putea beneficia fie de un ajutor pentru dezvoltarea unei exploatații agricole mici, fie de un ajutor pentru tineri fermieri.

29. Acțiunile introduse de doamna Šenfelde la Administratīvā rajona tiesa (Tribunalul Administrativ Districtual, Letonia) și la Administratīvā apgabaltiesa (Tribunalul Administrativ Regional, Letonia) având ca obiect emiterea celei de a doua autorizații au fost respinse.

30. În cadrul recursului, doamna Šenfelde susține că beneficiarii unui ajutor pentru dezvoltarea unor exploatații agricole mici pot beneficia, în mod suplimentar, de un ajutor pentru tineri fermieri.

31. De aceea, prin decizia din 24 februarie 2020, primită de Curtea de Justiție la 28 februarie 2020, Augstākā tiesa (Senāts) (Curtea Supremă, Letonia) a suspendat procedura și a adresat Curții următoarea întrebare preliminară:

„Articolul 19 alineatul (1) litera (a) din Regulamentul nr. 1305/2013 coroborat cu alte dispoziții din acest regulament și cu Orientările în sectorul agricol 2014-2020 trebuie interpretat în sensul că:

1) un fermier își pierde calitatea de «tânăr fermier» pentru simplul fapt că a primit cu doi ani înainte sprijinul pentru dezvoltarea fermelor mici, prevăzut la articolul 19 alineatul (1) litera (a) punctul (iii) din regulament;

[10] Aparent numită după Calcea calului (*Caltha palustris*), în letonă *purva purene*.

2) normele respective autorizează statele membre să adopte o reglementare conform căreia un fermier nu poate beneficia de sprijinul prevăzut la articolul 19 alineatul (1) litera (a) liniuța (i) din regulament în cazul în care a beneficiat deja de sprijinul prevăzut la punctul (iii) al aceleiași dispoziții;

3) un stat membru are posibilitatea să respingă aplicarea cumulului de ajutoare în cazul unui fermier, în situația în care nu s-a respectat ordinea de cumul prevăzută în Programul de dezvoltare rurală convenit cu Comisia Europeană?”

32. În procedura în fața Curții au depus observații scrise doamna Šenfelde, Republica Letonia și Comisia Europeană.

IV. Apreciere juridică

33. Politica agricolă comună (PAC) se întemeiază pe doi piloni. Măsurile din cadrul primului pilon sunt, de exemplu, plățile directe. Al doilea pilon al PAC, și anume politica de dezvoltare rurală, este guvernat de Regulamentul nr. 1305/2013. Măsurile de sprijin pentru mediul rural sunt puse în aplicare într-un cadru strategic, prin intermediul programelor care corespund priorităților de dezvoltare rurală ale Uniunii [11]. Printre prioritățile enunțate de Regulamentul nr. 1305/2013 se numără în special facilitarea intrării în sectorul agricol a unor fermieri calificați corespunzător și reînnoirea generațiilor, precum și crearea și dezvoltarea întreprinderilor mici [12].

34. Pentru aceste priorități, o importanță deosebită [13] o are dezvoltarea exploatațiilor agricole, prevăzută la articolul 19 din Regulamentul nr. 1305/2013. În conformitate cu articolul 19 alineatul (1) litera (a), sprijinul acordat în cadrul acestei măsuri constă în special în ajutor la înființarea întreprinderii pentru tinerii fermieri [punctul (i)], pentru activități neagricole în zone rurale [punctul (ii)] și pentru dezvoltarea fermelor mici [punctul (iii)].

35. În speță, autoritățile letone i-au refuzat doamnei Šenfelde acordarea ajutorului în calitate de tânără fermieră pentru motivul că beneficiase deja de un ajutor pentru o exploatație agricolă mică.

36. Astfel, se ridică problema dacă dreptul Uniunii aplicabil exclude ajutorul acordat tinerilor fermieri în temeiul articolului 19 alineatul (1) litera (a) punctul (i) din Regulamentul nr. 1305/2013 atunci când un ajutor pentru dezvoltarea unei ferme mici a fost deja încasat în conformitate cu punctul (iii) al acestei dispoziții (prima parte a întrebării preliminare, a se vedea în această privință secțiunea A). Într-o a doua etapă, este necesar să se examineze marja de manevră de care dispun statele membre în această privință (a doua și a treia parte a întrebării preliminare, a se vedea în această privință secțiunea B).

[11] A se vedea articolul 6 alineatul (1) din Regulamentul nr. 1305/2013 (punctul 7 din prezentele concluzii), precum și punctul 7 din Orientările în sectorul agricol 2014-2020.

[12] A se vedea articolul 5 alineatul (1) din Regulamentul nr. 1305/2013 (punctul 6 din prezentele concluzii).

[13] A se vedea lista indicativă din anexa VI la Regulamentul nr. 1305/2013 (punctul 10 din prezentele concluzii).

A. Cu privire la posibilitatea de a formula o cerere succesivă de ajutor în temeiul articolului 19 alineatul (1) litera (a) din Regulamentul nr. 1305/2013 pentru dezvoltarea fermelor mici, pe de o parte, și pentru tineri fermieri, pe de altă parte, din perspectiva dreptului Uniunii (prima parte a întrebării preliminare)

37. Prin intermediul primei părți a întrebării sale preliminare, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 19 alineatul (1) litera (a) din Regulamentul nr. 1305/2013 trebuie interpretat în sensul că un fermier își pierde calitatea de tânăr fermier atunci când a beneficiat deja de un ajutor pentru dezvoltarea unei ferme mici.

38. Acest lucru trebuie înțeles în sensul că trebuie să se stabilească dacă un ajutor la înființarea întreprinderii pentru tinerii fermieri mai poate fi solicitat atunci când fermierul a beneficiat deja de un ajutor pentru dezvoltarea unei ferme mici. Pentru a răspunde la această întrebare, trebuie să se analizeze condițiile pentru obținerea acestor două tipuri de ajutoare.

39. În această privință, rezultă, mai întâi, că condițiile de obținere a ajutoarelor pentru tineri fermieri, pe de o parte, și pentru dezvoltarea de ferme mici, pe de altă parte, impun dimensiuni ale exploatației diferite, astfel încât aceste condiții nu pot fi îndeplinite simultan (a se vedea în această privință punctul 1). Se pune totuși întrebarea conexă dacă și, eventual, în ce măsură o cerere succesivă a acestor două ajutoare poate fi totuși admisă atunci când – precum în speță – condițiile diferite referitoare la dimensiunea exploatației sunt îndeplinite la momente diferite, întrucât întreprinderea a putut, prin intermediul primului ajutor, să dobândească dimensiunea necesară pentru a solicita al doilea ajutor (a se vedea în această privință punctul 2).

1. Condiții de obținere a ajutorului la înființarea întreprinderii pentru tineri fermieri, pe de o parte, și pentru dezvoltarea fermelor mici, pe de altă parte

40. În conformitate cu articolul 19 alineatul (2) primul paragraf din Regulamentul nr. 1305/2013, sprijinul prevăzut în temeiul articolului 19 alineatul (1) litera (a) punctul (i) din același regulament se acordă „tinerilor fermieri”. Aceștia sunt, în conformitate cu articolul 2 alineatul (1) al doilea paragraf litera (n), persoane cu vârsta de până la 40 de ani la momentul depunerii cererii, care dețin competențele și calificările profesionale adecvate și care se stabilesc pentru prima dată într-o exploatație agricolă ca șefi al respectivei exploatații. Potrivit anexei II la Regulamentul nr. 1305/2013, cuantumul maxim al sprijinului acordat în temeiul articolului 19 alineatul (1) litera (a) punctul (i) din același regulament este de 70 000 de euro pe tânăr fermier.

41. Sprijinul prevăzut la articolul 19 alineatul (1) litera (a) punctul (iii) din Regulamentul nr. 1305/2013 se acordă fermelor mici, astfel cum sunt definite de statele membre, în conformitate cu articolul 19 alineatul (2) al treilea paragraf din același regulament. Astfel, la determinarea eligibilității în temeiul articolului 19 alineatul (1) litera (a) punctul (iii), statele membre pot ține seama de structurile agricole respective. În conformitate cu anexa II la Regulamentul nr. 1305/2013, cuantumul maxim al sprijinului în temeiul acestei dispoziții este de 15 000 de euro pe fermă mică.

42. Articolul 19 alineatul (4) al treilea paragraf prima teză din Regulamentul nr. 1305/2013 prevede că statele membre definesc praguri superioare și inferioare[14] pentru a permite întreprinderilor agricole să aibă acces la sprijinul acordat în temeiul alineatului (1) litera (a)

[14] Între timp a fost inserată aici mențiunea suplimentară „pe beneficiar sau exploatație” prin articolul 1 punctul 7 litera (a) din Regulamentul 2017/2393 (a se vedea mai sus nota de subsol 4 din prezentele concluzii).

punctele (i) și (iii). Aceste limite trebuie stabilite pe baza potențialului de producție al întreprinderii agricole, măsurat în „output standard” sau pe o bază echivalentă [15]. Ținând cont de faptul că este vorba despre un *potențial* de producție, este posibil ca solicitantul să nu trebuiască să demonstreze o asemenea producție la momentul depunerii cererii. Astfel cum Comisia explică în Orientările sale privind articolul 19 din Regulamentul nr. 1305/2013, în asemenea cazuri, solicitantul trebuie să demonstreze că dispune de potențialul (în ceea ce privește factori de producție precum teren, animale etc.) necesar pentru a atinge un anumit nivel de producție [16].

43. Potrivit articolului 19 alineatul (4) al treilea paragraf a doua teză din Regulamentul nr. 1305/2013, în stabilirea pragurilor superioare și inferioare pentru a permite exploatațiilor agricole să aibă acces la sprijinul acordat în temeiul alineatului (1) litera (a) punctele (i) și (iii), pragul inferior stabilit pentru sprijinul prevăzut la alineatul (1) litera (a) punctul (i) trebuie să fie mai ridicat decât pragul superior stabilit pentru sprijinul prevăzut la alineatul (1) litera (a) punctul (iii).

44. Astfel cum arată Comisia în Orientările privind articolul 19 din Regulamentul nr. 1305/2013 [17] și astfel cum susțin atât Comisia, cât și Letonia în cadrul prezentei proceduri, aceasta înseamnă că pragul de intrare a unui tânăr fermier, și anume valoarea minimă de producție a exploatației sale, pentru a beneficia de ajutorul acordat în temeiul articolului 19 alineatul (1) litera (a) punctul (i), trebuie să fie superior valorii maxime de producție a unei exploatații agricole mici care solicită ajutor în temeiul punctului (iii) al acestei dispoziții. Astfel, potrivit informațiilor furnizate de părți în cadrul prezentei proceduri preliminare, conform dispozițiilor letone, potențialul de producție al unei ferme mici trebuie să se situeze între 2 000 și 15 000 de euro, în timp ce potențialul de producție al unui tânăr fermier trebuie să se ridice între 15 000 și 70 000 de euro.

45. Din moment ce pragul inferior pentru acordarea accesului la sprijinul pentru tineri fermieri este, în orice caz, superior pragului superior de acces la sprijinul pentru dezvoltarea fermelor mici, condițiile acestor două ajutoare pentru înființarea de întreprinderi nu pot fi îndeplinite simultan. Astfel, atunci când o exploatație se află sub pragul inferior pentru acordarea accesului la sprijinul pentru dezvoltarea fermelor mici, ea se află de asemenea în mod necesar sub pragul inferior de acces la sprijinul pentru tineri fermieri. În sens invers, o exploatație a cărei dimensiune depășește acest prag inferior se află în mod necesar de asemenea peste pragul superior de acces la sprijinul pentru dezvoltarea fermelor mici.

46. Aceste criterii de excludere reciprocă a ajutoarelor pentru înființarea de întreprinderi, prevăzute la articolul 19 alineatul (1) litera (a) din Regulamentul nr. 1305/2013, pentru tinerii agricultori, pe de o parte, și pentru dezvoltarea fermelor mici, pe de altă parte, se explică prin faptul că aceste două măsuri de sprijin vizează, în mod distinct și complementar, obiectivul comun al acestei dispoziții, și anume dezvoltarea exploatațiilor agricole prin intermediul ajutoarelor pentru înființarea de întreprinderi.

[15] A se vedea considerentul (5), precum și articolul 5 alineatul (2) din Regulamentul delegat (UE) nr. 807/2014 al Comisiei din 11 martie 2014 de completare a Regulamentului (UE) nr. 1305/2013 și de stabilire a unor norme tranzitorii (JO 2014, L 227, p. 1), astfel cum a fost modificat prin Regulamentul delegat (UE) 2015/1367 (JO 2015, L 211, p. 7).

[16] A se vedea secțiunile 4.3.1 și 4.3.3 (p. 10 și p. 12) din *Measure fiche Farm and business development, Measure 6, Article 19 of Regulation 1305/2013*, versiunea noiembrie 2014, disponibilă pentru statele membre în baza de date CircaBC.

[17] A se vedea secțiunile 4.3.1 și 4.3.3 (p. 10 și p. 11) din *Measure fiche Farm and business development, Measure 6, Article 19 of Regulation 1305/2013* (mai sus nota de subsol 16 din prezentele concluzii). A se vedea de asemenea Concluziile prezentate de avocatul general Campos Sánchez-Bordona în cauza Région wallonne (Ajutor pentru tinerii fermieri) (C-830/19, EU:C:2021:100, punctul 67 și următoarele).

47. Astfel, pe de o parte, în temeiul articolului 19 alineatul (1) litera (a) punctul (i) din Regulamentul nr. 1305/2013, ajutoarele pentru înființarea de întreprinderi pentru tineri fermieri, care sprijină instalarea pentru prima dată a unui tânăr fermier în calitate de titular al unei exploatații agricole, urmăresc accesul la sectorul agricol al fermierilor calificați în mod adecvat și în special reînnoirea generațiilor, ceea ce corespunde unei priorități a Uniunii în ceea ce privește dezvoltarea rurală [18]. Acest lucru este confirmat și de celelalte obligații care însoțesc un ajutor pentru un tânăr fermier în temeiul acestei dispoziții. Astfel, potrivit acestei dispoziții, persoanele care beneficiază de un astfel de sprijin trebuie să acționeze în calitate de fermieri activi [19] și de titulari efectivi ai exploatațiilor, cu alte cuvinte să dețină conducerea efectivă a exploatațiilor lor [20]. Acest lucru garantează că se stabilesc de asemenea în mod real ca titulari de exploatație, iar activitățile lor agricole corespund activității lor principale sau, cel puțin, reprezintă o măsură semnificativă din aceasta. În această privință, este irelevant dacă instalarea inițială are loc prin crearea unei exploatații noi sau prin preluarea uneia deja existente.

48. Dimpotrivă, conform articolului 19 alineatul (1) litera (a) punctul (iii) din Regulamentul nr. 1305/2013, ajutorul pentru înființarea de întreprinderi pentru dezvoltarea fermelor mici urmărește să favorizeze dezvoltarea, cu alte cuvinte îmbunătățirea structurală a situației exploatațiilor agricole mici deja existente. Prin urmare, prin intermediul acestuia se urmărește menținerea și îmbunătățirea structurilor agricole preexistente care constituie zonele rurale. Astfel cum reiese din considerentul (17) al Regulamentului nr. 1305/2013, sprijinul trebuie să fie acordat numai exploatațiilor care sunt potențial viabile din punct de vedere economic [21]. Cu toate acestea, ajutorul urmărește să încurajeze proprietarii unor astfel de structuri să își continue și să își dezvolte exploatațiile, chiar dacă acestea sunt exploatații foarte mici, al căror randament nu corespunde în mod necesar părții principale a veniturilor titularului exploatației sau prezintă un caracter de semisubzistență. Astfel, tocmai prin menținerea unor astfel de structuri se conservă stabilitatea zonei rurale și se preîntâmpină degradarea acestei zone și dispariția structurilor rurale.

49. Ajutoarele acordate tinerilor fermieri, pe de o parte, și dezvoltării fermelor mici, pe de altă parte, se adresează către două grupuri distincte de beneficiari, care contribuie, fiecare în felul său, la menținerea și la dezvoltarea zonelor rurale. Astfel cum Comisia explică în Orientările sale privind articolul 19 din Regulamentul nr. 1305/2013, faptul că aceste două tipuri de ajutoare sunt în favoarea unor beneficiari diferiți are de asemenea scopul de a utiliza în mod eficient fondurile de sprijin limitate și de a evita așa-numitele efecte de avantaj neașteptat [22]. Acestea din urmă rezultă într-o situație în care sunt acordate ajutoare pentru punerea în aplicare a unor măsuri care ar fi fost în orice caz puse în aplicare de beneficiari, cu alte cuvinte chiar în lipsa acordării ajutorului. Evitarea unor astfel de efecte de avantaj neașteptat corespunde principiului general în materie de sprijin din fonduri ale Uniunii, potrivit căruia fiecare ajutor trebuie să urmărească un efect stimulativ specific.

50. Prin definirea schemei de ajutor pentru înființarea de întreprinderi, prevăzută la articolul 19 alineatul (1) litera (a) din Regulamentul nr. 1305/2013, se urmărește să se evite ca tinerii fermieri, ale căror activități preconizate trebuie – conform explicațiilor care precedă – să aibă o dimensiune

[18] A se vedea articolul 5 alineatul (1) punctul 2 litera (b) din Regulamentul nr. 1305/2013 (punctul 6 din prezentele concluzii).

[19] A se vedea articolul 19 alineatul (4) al doilea paragraf din Regulamentul nr. 1305/2013 coroborat cu articolul 9 alineatul (2) al treilea paragraf din Regulamentul (UE) nr. 1307/2013 (mai sus punctele 8 și 15 din prezentele concluzii).

[20] A se vedea articolul 2 din Regulamentul nr. 807/2014 (mai sus, nota de subsol 15 din prezentele concluzii), precum și Concluziile prezentate de avocatul general Campos Sánchez-Bordona în cauza Région wallonne (Ajutor pentru tinerii fermieri) (C-830/19, EU:C:2021:100, punctul 84 și următoarele).

[21] A se vedea mai sus punctul 4 din prezentele concluzii.

[22] A se vedea secțiunea 4.3.1 (p. 10) din *Measure fiche Farm and business development, Measure 6, Article 19 of Regulation 1305/2013* (nota de subsol 16 din prezentele concluzii).

deloc neglijabilă, „să câștige” pur și simplu ajutorul, relativ minor în comparație cu această dimensiune, de maximum 15 000 de euro [23] pentru dezvoltarea unei ferme mici, deși obținerea acestui ajutor nu este deloc determinantă pentru decizia lor de a se instala ca tânăr fermier.

51. Or, ce se întâmplă într-un caz precum cel din speță, în care, într-un interval de timp relativ scurt, dimensiunea întreprinderii necesară pentru a beneficia de ajutorul pentru dezvoltarea fermelor mici, pe de o parte, și de ajutorul pentru tineri fermieri, pe de altă parte, este atinsă în mod succesiv, în special întrucât beneficiara ajutorului și-a putut mări în mod corespunzător potențialul de producție datorită obținerii primului ajutor și poate numai în acest mod a putut avea posibilitatea de a preconiza o instalare în calitate de tânără fermieră? Și într-un astfel de caz ar trebui să fie exclusă o solicitare a ambelor ajutoare – astfel cum susțin Letonia și Comisia – chiar dacă beneficiara ajutorului realizează unul dintre principalele obiective ale Regulamentului nr. 1305/2013, și anume preluarea unei exploatații agricole de către un tânăr fermier?

2. Solicitarea unui ajutor pentru tineri fermieri după primirea unui ajutor pentru dezvoltarea unei ferme mici în cazul îndeplinirii succesive a condițiilor privind dimensiunea exploatației – admisibilitate de principiu și condiții

52. Teza potrivit căreia un fermier care a beneficiat deja de un ajutor pentru dezvoltarea unei exploatații agricole mici nu mai poate beneficia de un ajutor pentru tineri fermieri, chiar dacă exploatația sa a atins între timp dimensiunea necesară, este susținută în speță atât de Letonia, cât și de Comisie, însă pentru motive diferite.

53. În susținerea tezei sale, Letonia invocă un argument deja invocat de autoritățile letone în procedura principală, potrivit căruia un fermier care a beneficiat deja anterior de un ajutor pentru dezvoltarea unei exploatații agricole mici nu mai poate îndeplini condițiile necesare pentru obținerea ajutorului pentru tineri fermieri. Astfel, chiar dacă potențialul de producție al exploatației sale a atins în prezent dimensiunea necesară în acest scop, el nu ar mai fi un „tânăr fermier” în sensul articolului 2 alineatul (1) al doilea paragraf litera (n) din Regulamentul nr. 1305/2013. Astfel, nu s-ar putea considera – după cum impune această dispoziție – că „se stabilește pentru prima dată într-o exploatație agricolă ca șef al respectivei exploatații”, din moment ce s-a instalat în mod necesar anterior în calitate de fermier și asta cel târziu la momentul obținerii ajutorului pentru dezvoltarea unei exploatații agricole mici.

54. Comisia apreciază, în schimb, că un fermier nu își pierde calitatea de tânăr fermier pentru simplul motiv că a beneficiat deja de un ajutor pentru dezvoltarea unei exploatații agricole mici. Astfel, Regulamentul nr. 1305/2013, astfel cum a fost modificat prin Regulamentul 2017/2393 [24], care ar putea fi utilizat de asemenea la interpretarea situației juridice relevante în speță [25], ar prevedea că ajutorul acordat tinerilor fermieri trebuie să fie solicitat în termen de cel mult 24 de luni de la data stabilirii. Astfel, condiția „instalării pentru prima dată”, necesară pentru a solicita acordarea ajutorului pentru tineri fermieri, ar putea fi considerată îndeplinită pe o perioadă de doi ani după instalare, chiar dacă, în cursul acestei perioade, un tânăr fermier a solicitat mai întâi un ajutor pentru dezvoltarea unei exploatații agricole mici, iar exploatația sa a crescut numai ca urmare a acestuia până la dimensiunea necesară pentru ajutorul acordat tinerilor fermieri.

[23] A se vedea mai sus punctele 9 și 41 din prezentele concluzii.

[24] A se vedea mai sus nota de subsol 4 din prezentele concluzii.

[25] A se vedea, referitor la acest aspect, punctul 59 și următoarele din prezentele concluzii.

55. Cu toate acestea, potrivit Comisiei, sensul și obiectivul schemelor de sprijin pentru tineri fermieri, pe de o parte, și pentru dezvoltarea exploatațiilor agricole mici, pe de altă parte, se opun și în acest caz, al unui al doilea ajutor, întrucât cele două ajutoare sunt prevăzute a fi acordate o dată, pentru grupe de beneficiari diferite și, prin urmare, nu pot fi cumulate.

56. Analiza Comisiei trebuie să fie, mai întâi, aprobată, în sensul că un fermier nu își pierde, *de facto*, calitatea de tânăr fermier din cauza faptului că a beneficiat de un ajutor pentru dezvoltarea unei exploatații agricole mici într-o perioadă de 24 de luni anterioară depunerii cererii de ajutor pentru tineri fermieri [a se vedea în această privință litera a)]. În schimb, în ceea ce privește posibilitatea de a primi succesiv cele două ajutoare, analiza Comisiei trebuie nuanțată: astfel, este, desigur, adevărat că cele două ajutoare nu pot fi cumulate în cuantum integral. Cu toate acestea, este posibil să se solicite și să se primească cele două ajutoare dacă suma primită în cadrul primului ajutor este dedusă din cuantumul care trebuie primit în cadrul celui de al doilea ajutor [a se vedea în această privință litera b)]. Această soluție este conformă atât cu realitatea vieții tinerilor fermieri, cât și cu obiectivele sprijinului care le este acordat în temeiul Regulamentului nr. 1305/2013 [a se vedea în această privință litera c)].

a) Termenul pentru depunerea cererii de acordare a ajutorului pentru tineri fermieri și pentru îndeplinirea condițiilor necesare în acest scop

57. Astfel cum s-a arătat, un „tânăr fermier” în sensul articolului 2 alineatul (1) al doilea paragraf litera (n) din Regulamentul nr. 1305/2013 este o persoană care se stabilește pentru prima dată într-o exploatație agricolă ca șef al respectivei exploatații [26].

58. În versiunea Regulamentului nr. 1305/2013 relevantă în speță, noțiunea de „instalare inițială” nu era definită mai detaliat. Acest lucru pare să se fi dovedit problematic ulterior. Astfel, pe de o parte, părea clar încă de la început că instalarea era un proces continuu care se desfășoară într-o anumită perioadă, iar nu un moment care să poată fi determinat în mod exact [27]. Pe de altă parte, este însă necesar să se stabilească o dată exactă începând cu care anumite termene încep să curgă, în primul rând termenul de depunere a cererii de acordare a ajutorului pentru tineri fermieri [28]. În această privință, din modul de redactare a Regulamentului nr. 1305/2013, în versiunea aplicabilă în speță, nu rezultă că cererea de acordare a ajutorului pentru tineri fermieri trebuie să fie introdusă înainte de încheierea instalării. A rămas însă neclar care este perioada, ulterioară instalării, în care un tânăr fermier poate depune această cerere.

59. Astfel, conform considerentului (1) al acestuia, obiectivul Regulamentului nr. 2017/2393 era asigurarea securității juridice și punerea în aplicare armonizată și nediscriminatorie a sprijinului pentru tinerii fermieri. În acest scop, trebuie precizat că data stabilirii este data la care solicitantul efectuează sau finalizează o acțiune în ceea ce privește stabilirea pentru prima dată,

[26] A se vedea anterior punctele 5 și 40 din prezentele concluzii.

[27] A se vedea secțiunea 4.3.1 (p. 9) din *Measure fiche Farm and business development, Measure 6, Article 19 of Regulation 1305/2013* (nota de subsol 16 din prezentele concluzii).

[28] Dar și termenul pentru începerea implementării planului de afaceri [articolul 19 alineatul (4) primul paragraf din Regulamentul nr. 1305/2013, respectiv articolul 19 alineatul (4) al doilea paragraf din Regulamentul nr. 1305/2013, astfel cum a fost modificat prin Regulamentul 2017/2393)], termenul pentru îndeplinirea condițiilor referitoare la fermierii activi [articolul 19 alineatul (4) al doilea paragraf din Regulamentul nr. 1305/2013, respectiv articolul 19 alineatul (4) al treilea paragraf din Regulamentul nr. 1305/2013, astfel cum a fost modificat prin Regulamentul 2017/2393)] sau termenul pentru dobândirea competențelor profesionale necesare [articolul 2 alineatul (3) din Regulamentul nr. 807/2014 (nota de subsol 15 din prezentele concluzii)]. În privința tuturor acestor termene, momentul deciziei de acordare a ajutorului este considerat în prezent ca determinant pentru începerea curgerii lor.

statele membre trebuind să prevadă care sunt aceste acțiuni, iar cererea de sprijin trebuie depusă la cel târziu 24 de luni de la data respectivă [29]. Regulamentul nr. 1305/2013 a fost completat și adaptat în consecință [30].

60. Desigur, dispoziții ulterioare nu pot servi în mod automat la interpretarea dispozițiilor anterioare, dat fiind faptul că modificările modului de redactare efectuate pot fi înțelese nu numai ca o clarificare, ci și ca o modificare de conținut a situației juridice [31]. Or, în măsura în care modificările în discuție în prezenta cauză constituie în mod expres clarificări, dispozițiile astfel modificate ale Regulamentului nr. 1305/2013, deși nu sunt direct aplicabile, pot fi de asemenea luate în considerare în vederea interpretării situației juridice care guvernează litigiul principal.

61. Astfel, în ceea ce privește această situație juridică, trebuie să se considere, asemenea Comisiei, că condiția referitoare la „stabilirea pentru prima dată" este îndeplinită în măsura în care cererea de acordare a ajutorului pentru tineri fermieri este depusă în termen de 24 de luni de la data stabilirii și independent de aspectul dacă, în această perioadă, a fost deja încasat un ajutor pentru dezvoltarea unei exploatații agricole mici.

62. Conform acestei abordări, în procedura principală, la momentul la care a introdus cererea de acordare a ajutorului pentru tineri fermieri în temeiul articolului 19 alineatul (1) litera (a) punctul (i) din Regulamentul nr. 1305/2013, doamna Šenfelde trebuia să fie considerată încă o „tânără fermieră" în sensul articolului 2 alineatul (1) al doilea paragraf litera (n) din acest regulament. Astfel, potrivit instanței de trimitere, înregistrarea doamnei Šenfelde ca întreprinzătoare a intervenit cu mai puțin de un an înaintea cererii sale de ajutor în calitate de tânără fermieră. Ajutorul pentru dezvoltarea fermelor mici a fost autorizat numai cu șapte luni înainte de această cerere de sprijin [32]. Prin urmare, nu este necesară pronunțarea cu privire la aspectul dacă în speță înregistrarea doamnei Šenfelde ca întreprinzătoare sau primirea ajutorului pentru dezvoltarea fermelor mici trebuie considerată „data stabilirii" [33] dat fiind că, în orice caz, mai puțin de 24 de luni separă aceste evenimente de depunerea cererii de acordare a ajutorului pentru tineri fermieri [34].

63. Cu toate acestea, argumentația Letoniei ridică de asemenea problema dacă condițiile impuse pentru obținerea ajutorului pentru tineri fermieri, în special în ceea ce privește dimensiunea, trebuie să fie îndeplinite încă de la momentul stabilirii sau dacă este suficient ca dimensiunea necesară a exploatației să fie atinsă în cursul termenului de depunere a cererii de ajutor.

[29] A se vedea mai sus punctul 11 din prezentele concluzii.

[30] A se vedea articolul 2 alineatul (1) al doilea paragraf litera (s), precum și articolul 19 alineatul (4) primul și al patrulea paragraf din Regulamentul nr. 1305/2013, astfel cum a fost modificat prin Regulamentul 2017/2393 (mai sus punctul 12 și următoarele din prezentele concluzii).

[31] A se vedea de asemenea Concluziile noastre prezentate în cauza Republica Elenă/Comisia (C-341/17 P, EU:C:2018:981, punctul 53).

[32] A se vedea mai sus punctul 24 și următoarele din prezentele concluzii.

[33] În sensul articolului 2 alineatul (1) al doilea paragraf litera (s) din Regulamentul nr. 1305/2013, astfel cum a fost modificat prin Regulamentul 2017/2393 (a se vedea punctul 12 din prezentele concluzii).

[34] În conformitate cu articolul 19 alineatul (4) al patrulea paragraf din Regulamentul nr. 1305/2013, astfel cum a fost modificat prin Regulamentul 2017/2393 (a se vedea mai sus punctul 13 din prezentele concluzii), statele membre definesc, în programele lor de dezvoltare rurală, „acțiuni în ceea ce privește stabilirea", care, pot fi considerate, așadar, ca fiind „data stabilirii", în conformitate cu articolul 2 alineatul (1) al doilea paragraf litera (s) din acest regulament. În cazul în care statele membre optează aici pentru o acțiune legată de solicitarea unui ajutor pentru dezvoltarea unei exploatații agricole mici, ar trebui probabil să fie vorba despre data autorizării (iar nu despre data depunerii cererii) acestui ajutor. Astfel, în caz contrar, durata termenului rămas disponibil ulterior pentru depunerea cererii de ajutor în calitate de tânăr fermier ar depinde de durata prelucrării primei cereri de către autorități. Prin urmare, și termenele rămase disponibile unui beneficiar al ajutorului pentru tineri fermieri pentru a îndeplini diferite condiții necesare în acest scop curg întotdeauna de la data deciziei de acordare a sprijinului (a se vedea mai sus nota de subsol 28 din prezentele concluzii).

64. În această privință, este necesar să se constate că Regulamentul nr. 1305/2013 nu aduce niciun element în favoarea unei interpretări potrivit căreia toate condițiile necesare pentru a beneficia de ajutorul pentru tineri fermieri ar trebui să fie îndeplinite încă de la momentul stabilirii. Dimpotrivă, regulamentul conține diferite dispoziții care prevăd că anumite condiții (de exemplu calificarea profesională necesară sau respectarea dispozițiilor referitoare la fermierii activi) trebuie îndeplinite într-un anumit termen de la autorizarea ajutorului pentru tineri fermieri [35]. Acest lucru ține seama de faptul, deja amintit, că stabilirea pentru prima dată a unui tânăr fermier este un proces continuu care se desfășoară într-o anumită perioadă.

65. Desigur, în această privință, Regulamentul nr. 1305/2013 nu furnizează nicio indicație cu privire la momentul la care trebuie atinsă dimensiunea exploatației necesară pentru obținerea ajutorului pentru tineri fermieri. Este însă logic să se considere că această condiție nu trebuie îndeplinită încă de la momentul stabilirii, ci este suficient ca aceasta să fie îndeplinită la momentul depunerii cererii. Astfel, acesta din urmă este momentul la care autoritatea competentă verifică dacă sunt îndeplinite condițiile necesare pentru a beneficia de ajutor – cu excepția condițiilor menționate la punctul anterior, care trebuie îndeplinite ulterior.

66. Astfel, articolul 19 alineatul (1) litera (a) punctul (i) din Regulamentul nr. 1305/2013 permite unui tânăr fermier să solicite un ajutor pentru tineri fermieri în primele 24 luni de la stabilirea sa, indiferent dacă a beneficiat deja în această perioadă de un ajutor pentru dezvoltarea unei exploatații agricole mici în conformitate cu punctul (iii).

67. La prima vedere, această interpretare este contrară obiectivelor, expuse anterior, ale schemei de sprijin, care rezultă în special din diferitele limite ale potențialului de producție al exploatației [36]. Această contradicție dispare însă în cazul în care suma primită de un beneficiar cu titlu de ajutor pentru dezvoltarea unei exploatații agricole mici este dedusă din cuantumul primit ulterior cu titlu de ajutor pentru tineri fermieri.

b) Deducerea cuantumului deja primit cu titlu de ajutor pentru dezvoltarea unei exploatații agricole mici

68. Astfel cum arată în mod întemeiat Comisia și, în definitiv, și Letonia, o cumulare a ajutorului pentru dezvoltarea de exploatații agricole mici și a ajutorului pentru tineri fermieri, în sensul că s-ar putea beneficia pe deplin de ratele maxime de sprijin prevăzute pentru fiecare dintre cele două ajutoare, adunând pur și simplu sumele astfel obținute, ar fi în contradicție cu conceperea acestor ajutoare pentru categorii de beneficiari diferite, precum și cu principiile utilizării eficiente a fondurilor și repartizării juste și țintite a fondurilor Uniunii.

69. În aceste condiții, nu se poate admite ca unul și același fermier să poată primi până la 15 000 de euro în cadrul ajutorului pentru dezvoltarea unei exploatații agricole mici și până la 70 000 de euro în cadrul ajutorului pentru tineri fermieri, respectiv în total până la 85 000 de euro [37]. Acest lucru este confirmat de altfel de dispozițiile în materia ajutoarelor de stat cuprinse în Orientările

[35] A se vedea mai sus punctul 58 din prezentele concluzii și în special nota de subsol 28 din acesta.

[36] A se vedea mai sus punctul 46 și următoarele din prezentele concluzii.

[37] Acestea sunt, potrivit dispozițiilor coroborate ale articolului 19 alineatul (6) din Regulamentul nr. 1305/2013 și ale anexei II la acest regulament (a se vedea mai sus punctul 8 și următoarele din prezentele concluzii), pragurile superioare până la care statele membre pot stabili cuantumul fiecărui ajutor. La stabilirea cuantumului ajutorului pentru tineri fermieri, trebuie să se țină seama de asemenea de situația socioeconomică a zonei programului. Potrivit informațiilor furnizate de instanța de trimitere, în Letonia, cuantumul superior al ajutorului pentru tineri fermieri a fost stabilit la 40 000 de euro, iar cuantumul superior al ajutorului pentru dezvoltarea de exploatații agricole mici a fost stabilit la 15 000 de euro.

în sectorul agricol 2014-2020, potrivit cărora și ajutoarele acordate de statele membre pentru tineri fermieri, pe de o parte, și pentru dezvoltarea de exploatații agricole mici, pe de altă parte, pot fi cumulate cu ajutoarele acordate acestor categorii de beneficiari în temeiul Regulamentului nr. 1305/2013 numai în măsura în care pragurile superioare stabilite la 15 000 de euro și, respectiv, la 70 000 de euro nu sunt depășite [38].

70. Rezultă că, într-o situație precum cea din speță, în care se solicită un ajutor, în temeiul articolului 19 alineatul (1) litera (a) punctul (i) din Regulamentul nr. 1305/2013, de către un tânăr fermier care a beneficiat deja de un ajutor pentru dezvoltarea unei exploatații agricole mici în temeiul punctului (iii) al acestei dispoziții, cuantumul încasat în temeiul acestui ajutor trebuie să fie dedus din cuantumul care trebuie aprobat în cadrul ajutorului pentru tineri fermieri.

71. Se asigură astfel că suma maximă acordată în cadrul ajutoarelor respective, și anume în cuantum de maxim de 70 000 de euro, nu este depășită. Astfel, în cazul în care un fermier a primit deja anterior 15 000 de euro pentru dezvoltarea unei exploatații agricole mici, acesta mai poate primi în prezent, în cadrul ajutorului pentru tineri fermieri, doar maximum 55 000 de euro.

72. Așadar, în speță, în temeiul dreptului Uniunii, doamna Šenfelde poate beneficia de ajutor în calitate de tânără fermieră dacă, în cadrul alocării acestui ajutor, se deduce cuantumul deja primit în cadrul ajutorului pentru dezvoltarea de exploatații agricole mici.

c) Sensul și finalitatea ajutorului pentru tineri fermieri

73. Această soluție, sugerată de asemenea de instanța de trimitere, răspunde obiecției potrivit căreia aceeași exploatație, respectiv același proiect de dezvoltare nu poate beneficia de sprijin în cadrul ambelor tipuri de ajutoare întrucât acestea sunt concepute pentru categorii de beneficiari diferite.

74. Or, tocmai o asemenea dublă finanțare este evitată prin soluția propusă în speță. Astfel, aceasta este similară, în definitiv, situației în care ajutorul pentru tineri fermieri nu este plătit într-o singură tranșă, ci în mod eșalonat. Posibilitatea unei astfel de plăți, în tranșe eșalonate, este prevăzută în mod expres de Regulamentul nr. 1305/2013 [39]. Astfel, un tânăr fermier care solicită, mai întâi, un ajutor pentru dezvoltarea unei exploatații agricole mici, iar apoi un ajutor pentru tineri fermieri nu se află, în definitiv, într-o situație mai favorabilă, nici mai puțin favorabilă decât a unui tânăr fermier care solicită de la început, imediat, acordarea ajutorului pentru tineri fermieri.

75. A permite unui tânăr fermier să solicite, și după primirea ajutorului pentru dezvoltarea unei exploatații agricole mici, acordarea ajutorului pentru tinerii fermieri, din care se va deduce ulterior cuantumul deja primit, ține seama, de altfel, de realitatea vieții tinerilor fermieri și este în conformitate cu sensul și cu finalitatea sprijinului acordat acestora în temeiul Regulamentului nr. 1305/2013.

[38] A se vedea mai sus punctul 18 și următoarele din prezentele concluzii.

[39] A se vedea considerentul (17), precum și articolul 19 alineatul (5) din Regulamentul nr. 1305/2013 (punctele 4 și 8 din prezentele concluzii). Problema dacă plata în tranșe constituie o obligație sau o posibilitate nu este perfect clară, având în vedere formularea acestor dispoziții. Pe de altă parte, în speță nu este necesară pronunțarea cu privire la aspectul dacă dispozițiile letone în temeiul cărora ajutoarele pentru tineri fermieri și pentru dezvoltarea de exploatații agricole mici trebuie să fie acordate sub forma unei plăți unice (a se vedea mai sus punctele 21 și 23 din prezentele concluzii). În orice caz, aceste dispoziții naționale nu pot fi interpretate sau aplicate astfel încât să împiedice plata ajutorului pentru tineri fermieri într-un caz precum cel din speță numai pentru motivul că fermierul a beneficiat deja anterior de un ajutor pentru dezvoltarea unei exploatații agricole mici; în această privință, a se vedea totodată punctul 83 și următoarele din prezentele concluzii.

76. Astfel, mai întâi, în cadrul ajutorului pentru tinerii fermieri, criteriul instalării pentru prima dată nu presupune în mod necesar ca stabilirea să fie efectuată într-o nouă exploatație, care nu exista anterior. Dimpotrivă, astfel cum arată de asemenea Comisia, este posibil și se obișnuiește ca, la momentul instalării sale inițiale, un tânăr fermier să preia o exploatație deja existentă, precum doamna Šenfelde în procedura principală.

77. Astfel cum susțin Comisia și doamna Šenfelde, în plus și astfel cum indică situația de fapt din speță, este de asemenea posibil, într-o asemenea situație, ca un tânăr fermier să dezvolte și să extindă ulterior exploatația preluată. Astfel, este în conformitate cu obiectivele dezvoltării de întreprinderi posibilitatea ca o întreprindere mai mare să crească dintr-una mai mică.

78. În această privință, rezultă că abia prin intermediul sprijinului acordat pentru dezvoltarea exploatației agricole mici doamna Šenfelde a fost în măsură să își mărească suficient potențialul de producție pentru a îndeplini criteriul dimensiunii necesare pentru solicitarea ajutorului pentru tineri fermieri [40]. Reiese de altfel din indicațiile furnizate de instanța de trimitere și de părți că doamna Šenfelde a arătat, în planul său de afaceri prezentat în vederea ajutorului pentru tineri fermieri, că dorea să continue proiectul început în cadrul ajutorului pentru dezvoltare și, astfel, obiectivul urmărit de acesta (în special extinderea șeptelului).

79. A refuza, într-o astfel de situație, acordarea ajutorului pentru tinerii fermieri pentru motivul că beneficiase deja, pentru aceeași exploatație și pentru același proiect, de ajutorul pentru dezvoltarea unei exploatații agricole mici ar fi contrar obiectivelor Regulamentului nr. 1305/2013 și priorităților Uniunii în ceea ce privește sprijinul pentru dezvoltare rurală. Astfel, conform articolului 5 primul paragraf punctul (2) litera (a) din Regulamentul nr. 1305/2013, „îmbunătățirea performanței economice a tuturor exploatațiilor agricole și facilitarea restructurării și modernizării exploatațiilor, în special în vederea creșterii participării pe piață și a orientării spre piață”, este în mod expres o prioritate a Uniunii în materie de dezvoltare rurală.

80. Tinerii fermieri în faza de stabilire ar trebui, așadar, încurajați să își extindă și să își dezvolte în continuare exploatațiile și să își adapteze în consecință planurile de afaceri inițiale. Aceasta cu atât mai mult cu cât un tânăr fermier care își extinde încă exploatația după ce a beneficiat de ajutorul pentru dezvoltarea unei exploatații agricole mici și care îndeplinește criteriile de acordare a ajutorului pentru tineri fermieri (titular al exploatației, fermier activ, activitate agricolă ca parte esențială a veniturilor [41]) contribuie astfel și mai mult la realizarea obiectivelor de viabilitate și de competitivitate a agriculturii, precum și la reînnoirea generațiilor.

81. Pe de altă parte, a permite unui tânăr fermier într-un astfel de caz, după primirea ajutorului pentru dezvoltarea unei exploatații agricole mici, să solicite și ajutorul pentru tineri fermieri, din care se deduce ulterior cuantumul încasat cu titlu de ajutor pentru dezvoltare, este de asemenea în conformitate cu faptul că ajutorul la înființarea întreprinderii pentru tineri fermieri poate fi

[40] Atât doamna Šenfelde, cât și Comisia arată de altfel, în memoriile lor din prezenta procedură, că a existat, la un moment dat, din partea autorităților letone, un fel de lansare a unei invitații pentru depunerea de cereri de acordare a ajutorului pentru tinerii fermieri și că, anterior, nu era în mod necesar previzibil momentul la care urma să aibă loc această lansare de invitație. În particular, doamna Šenfelde pare să susțină astfel că, la momentul depunerii cererii de acordare a ajutorului pentru dezvoltarea unei exploatații agricole mici, nu putea nici măcar să prevadă dacă sau când ar putea ulterior solicita un ajutor pentru tinerii fermieri. Dacă aceasta ar fi situația, aspect a cărui verificare revine instanței de trimitere, ar fi cu atât mai puțin justificat ca, la momentul depunerii cererii de acordare a acestui ajutor, să i se reproșeze doamnei Šenfelde că a solicitat în prealabil ajutorul pentru dezvoltarea unei exploatații agricole mici.

[41] A se vedea anterior punctul 47 din prezentele concluzii.

combinat cu numeroase alte măsuri, de exemplu cu instrumente financiare care facilitează accesul tinerilor fermieri la terenuri și la mijloace de producție, precum și instalarea acestora [42].

3. Concluzie cu privire la prima parte a întrebării preliminare

82. Din ansamblul considerațiilor care precedă rezultă că articolul 19 alineatul (1) litera (a) din Regulamentul nr. 1305/2013 trebuie interpretat în sensul că un fermier poate beneficia atât de un ajutor la înființarea întreprinderii pentru dezvoltarea unei exploatații agricole mici în temeiul punctului (iii) al dispoziției menționate, cât și de un ajutor la înființarea întreprinderii pentru tinerii fermieri în temeiul punctului (i) al aceleiași dispoziții. În acest scop, atât prima, cât și a doua cerere de sprijin trebuie să fie prezentate într-o perioadă care să nu depășească 24 de luni de la data stabilirii. Sprijinul primit în cadrul primului ajutor trebuie să fie dedus din sprijinul care trebuie acordat în cadrul celui de al doilea ajutor, astfel încât pragul superior de sprijin pe tânăr fermier prevăzut la articolul 19 alineatul (6) și în anexa II la Regulamentul nr. 1305/2013 să nu fie depășit.

B. Cu privire la marjele de apreciere ale statelor membre (a doua și a treia parte ale întrebării preliminare)

83. Prin intermediul celei de a doua și al celei de a treia părți ale întrebării preliminare, instanța de trimitere solicită în esență [43] să se stabilească dacă statele membre pot prevedea că un tânăr fermier care a beneficiat deja de un ajutor pentru dezvoltarea unei exploatații agricole mici în temeiul articolului 19 alineatul (1) litera (a) punctul (iii) din Regulamentul nr. 1305/2013 nu mai poate beneficia de un ajutor pentru tinerii fermieri în temeiul punctului (iii) al acestei dispoziții.

84. Răspunsul la această întrebare trebuie să fie unul negativ.

85. Astfel, este adevărat că, potrivit jurisprudenței, statele membre pot adopta măsuri în vederea punerii în aplicare a unui regulament. Totuși, ele nu pot cu această ocazie să împiedice aplicabilitatea directă a acestuia, să disimuleze natura sa de act din cadrul dreptului Uniunii și trebuie să rămână în limitele marjei de apreciere care le este conferită prin regulamentul respectiv [44].

[42] A se vedea al doilea paragraf al considerentului (17) al Regulamentului nr. 1305/2013 (punctul 4 din prezentele concluzii), precum și considerentul (8), articolul 8 alineatul (2) și anexa I partea 1 punctul 5 litera (b) din Regulamentul de punere în aplicare nr. 808/2014 al Comisiei din 17 iulie 2014 de stabilire a normelor de aplicare a Regulamentului (UE) nr. 1305/2013 (JO 2014, L 227, p. 18). A se vedea de asemenea secțiunea 4.2.1. (p. 4 și următoarele) din Measure fiche Farm and business development, Measure 6, Article 19 of Regulation 1305/2013 (a se vedea mai sus nota de subsol 16 din prezentele concluzii): „It is possible to combine some of the different support options under Article 19 within one supported project (i.e. integrated approach)”. În sfârșit, Orientările în sectorul agricol 2014-2020 conțin de asemenea o secțiune specifică referitoare la condițiile în care un cumul de ajutoare precum cel în discuție în speță poate fi considerat compatibil cu piața internă, a se vedea punctul 99 și următoarele din Orientările în sectorul agricol 2014-2020 (punctul 18 din prezentele concluzii).

[43] Prin intermediul celei de a treia părți a întrebării sale, instanța de trimitere solicită să se stabilească dacă un stat membru poate refuza cumulul de ajutoare în cazul în care nu a fost respectată ordinea de cumul prevăzută de programul național de ajutor. Nu este foarte clar la ce face referire instanța de trimitere prin această întrebare, întrucât nu se precizează care este ordinea de cumul prevăzută în programul leton. Or, în definitiv, această a treia parte privește de asemenea aspectul dacă statele membre păstrează o marjă de apreciere în ceea ce privește definirea condițiilor de obținere a ajutorului pentru tinerii fermieri.

[44] Hotărârea din 7 iulie 2016, Občina Gorje (C-111/15, EU:C:2016:532, punctele 35 și 36), Hotărârea din 30 martie 2017, Lingurár (C-315/16, EU:C:2017:244, punctele 18 și 19), și Hotărârea din 7 august 2018, Ministru kabinets (C-120/17, EU:C:2018:638, punctele 31 și 32).

86. În speță, Regulamentul nr. 1305/2013 lasă, desigur, statelor membre marje de apreciere multiple în ceea ce privește definirea programelor lor de sprijin pentru dezvoltare rurală, precum și în ceea ce privește transpunerea cerințelor acestui regulament. Aceste marje de apreciere, de exemplu în ceea ce privește dimensiunea exploatațiilor eligibile sau cuantumul ajutoarelor [45], urmăresc să permită statelor membre să țină seama de condițiile lor socioeconomice respective. Cu toate acestea, aceste marje sunt prevăzute în mod expres în Regulamentul nr. 1305/2013 și nu privesc criteriile fundamentale referitoare la eligibilitatea tinerilor fermieri în sensul articolului 19 alineatul (1) litera (a) punctul (i) din acest regulament. Dimpotrivă, aceste criterii sunt stabilite în mod exhaustiv chiar de acest regulament [46].

87. Astfel, statele membre nu îi pot refuza unui tânăr fermier care îndeplinește condițiile de acordare a sprijinului prevăzut la articolul 19 alineatul (1) litera (a) punctul (i) din Regulamentul nr. 1305/2013 acordarea acestui sprijin [47]. Totuși, în conformitate cu răspunsul dat la prima parte a întrebării preliminare, ele trebuie să țină seama, la alocarea acestui sprijin, de sumele primite în cadrul unui ajutor în temeiul punctului (iii) din această dispoziție.

V. Concluzie

88. Având în vedere considerațiile care precedă, propunem Curții să se pronunțe după cum urmează:

1) Articolul 19 alineatul (1) litera (a) din Regulamentul nr. 1305/2013 trebuie interpretat în sensul că un fermier poate beneficia atât de un ajutor la înființarea întreprinderii pentru dezvoltarea unei exploatații agricole mici, în conformitate cu punctul (iii) al dispoziției menționate, cât și de un ajutor la înființarea întreprinderii pentru tinerii fermieri în conformitate cu punctul (i) al aceleiași dispoziții. În acest scop, atât prima, cât și a doua cerere de sprijin trebuie să fie prezentate într-o perioadă care să nu depășească 24 de luni de la data stabilirii. Sprijinul primit în cadrul primului ajutor trebuie să fie dedus din sprijinul care trebuie acordat în cadrul celui de al doilea ajutor, astfel încât pragul superior al sprijinului pe tânăr fermier, prevăzut la articolul 19 alineatul (6) și în anexa II la Regulamentul nr. 1305/2013, să nu fie depășit.

2) În cazul în care un tânăr fermier îndeplinește, în perioada de 24 de luni de la stabilirea sa, toate condițiile necesare pentru a beneficia de ajutorul la înființarea întreprinderii pentru tinerii fermieri prevăzut la articolul 19 alineatul (1) litera (a) punctul (i) din Regulamentul nr. 1305/2013, statele membre nu îi pot refuza autorizarea acestui ajutor pentru motivul că a beneficiat deja, în aceeași perioadă, de un ajutor la înființarea întreprinderii pentru dezvoltarea unei exploatații agricole mici în temeiul punctului (iii) al acestei dispoziții.

[45] A se vedea, referitor la noțiunea de exploatații agricole mici, articolul 19 alineatul (2) al treilea paragraf din Regulamentul nr. 1305/2013, referitor la stabilirea pragurilor superioare și inferioare pentru acordarea accesului la sprijin – articolul 19 alineatul (4) al treilea paragraf și referitor la cuantumul ajutoarelor – articolul 19 alineatul (6) (a se vedea mai sus punctul 8 din prezentele concluzii).

[46] A se vedea mai sus punctul 40 și următoarele din prezentele concluzii.

[47] A se vedea de asemenea în acest sens Hotărârea din 25 octombrie 2012, Ketelä (C-592/11, EU:C:2012:673, punctul 41 și următoarele).